

Проскура Оксана,
директор, магістр державного управління,
магістр управління закладом освіти,
заслужений працівник освіти України
Київська гімназія східних мов № 1
м. Київ

СХОДОЗНАВЧА СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Автор визначає роль інноваційних підходів і педагогічних технологій, що реалізуються в закладі освіти у процесі забезпечення високої якості освітньої діяльності і високої якості освіти за удосконалення сходознавчої спеціалізації освітнього процесу в гімназії і формування громадянської культури особистості здобувачів освіти. Акцентується на педагогічній системі Київської гімназії східних мов № 1, яка є відкритою соціально-педагогічною системою, покликаною навчати учнів східних мов (і англійської мови як другої іноземної) у контексті діалогу мов і культур. Академічна доброчесність розглядається як обов'язок і професійно значуща особистісна характеристика педагогічних працівників.

***Ключові слова:** заклади загальної середньої освіти; сучасний освітній процес; здобувачі освіти; формування громадянської культури здобувачів освіти; роль іншомовної освіти в життєдіяльності учнів.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Педагогічна система освітнього закладу узалежнена від безперервної освіти і професійності педагогічних кадрів. Це є важливою умовою процесу розвитку Київської гімназії східних мов № 1 як відкритої соціально-педагогічної системи, в основі якої лежить компетентнісно орієнтований освітній процес, якість освітньої діяльності за постійно оновлюваних педагогічних технологій.

Засади стратегії забезпечення якості освіти учнів спрямовуються на набуття ними ключових і предметних компетентностей, на розвиток культурно-мовних та морально-громадянських цінностей учнів в освітньому просторі гімназії.

Відповідно до Стратегії розвитку Київської гімназії східних мов № 1 на 2019–2023 роки реалізуються інноваційні підходи, модернізуються традиційні та інноваційні технології навчання з метою виконання основних завдань щодо забезпечення високої якості освітньої діяльності, а отже, як результат, – високої якості освіти.

Серед пріоритетів – увідповіднення педагогічної діяльності новій парадигмі виховання та формування духовної безпеки здобувачів освіти як юних громадян-патріотів України – носіїв загальнолюдських, морально-громадянських, культурно-мовних, європейських цінностей, правових, полікультурних компетентностей особистості – з опертям на положення Конституції України, Законів України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», Концепції «Нова українська школа» і на нормативно-правові акти України, що регулюють діяльність закладів повної середньої освіти [11].

Виклад основного матеріалу дослідження. Удосконалення сходовознавчої спеціалізації освітнього процесу в гімназії і формування громадянської культури особистості здобувачів освіти відбуваються у тісному діалозі мов і культур, адже учні 1–11-х класів навчаються однієї зі східних мов (китайська, японська, арабська, перська, гінді, турецька, корейська) за авторськими навчальними програмами, розробленими вчителями східних мов гімназії та англійської мови як другої іноземної. «Успішний особистісний розвиток та фахове зростання вчителя неможливе без розуміння ним дотримання академічної доброчесності для якості загальної середньої освіти в Україні, інтеграції національної освіти у європейський, світовий освітні простори. Здатність педагога до академічної доброчесності є не тільки обов'язком, а професійно значущою особистісною якістю, яка повинна стати важливим критерієм високого професіоналізму,

показником якості освіти, її практичним цільовим орієнтиром, форпостом успішних інноваційних процесів у системі загальної середньої освіти, у Новій українській школі» [15, с. 77].

Педагогічний колектив працює за нетиповою освітньою програмою та індивідуальним навчальним планом, реалізація яких здійснюється засобами традиційних та інноваційних педагогічних технологій. Досвід багатьох років компетентнісного підходу до організації іншомовної освіти втілено в педагогічну систему закладу освіти, у сходознавчу спеціалізацію освітнього процесу [10]. Гімназія плідно співпрацює з посольствами країн Сходу в Україні, з МЗС України, закладами вищої освіти в Україні (Інститут педагогіки НАПН України; Київський університет імені Бориса Грінченка; Національний університет біоресурсів і природокористування України; ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» МОН України; Навчально-науковий інститут філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка) та за кордоном (Інститут Конфуція і Юньнаньський педагогічний університет, КНР; Токійський університет, Японія; Сеульський університет, Республіка Корея; Державні школи м. Ель-Кувейт, Держава Кувейт; Педагогічний університет імені Шахіда Раджаї, Ісламська Республіка Іран). Учні залучені до закордонних мовних стажувань, є активними учасниками, переможцями різноманітних творчих конкурсів, олімпіад і проєктів у сфері міжкультурної комунікації.

Іншомовна освіта в гімназії як невід'ємний складник функціонування сучасного інформаційного суспільства сприяє розвитку особистості здобувачів освіти, формуванню їхнього світогляду, удосконаленню вмінь і навичок, становленню цивілізаційних цінностей. «Іноземні мови посідають важливе місце в системі освіти у зв'язку з активними соціальними та інформаційно-технічними змінами в сучасному житті, збільшеною потребою в міжнародному та міжкультурному спілкуванні – спілкуванні з представниками різних країн світу» [1, с. 61], тож «особливість змісту та якість іншомовної освіти узалежнені від стратегій і тенденцій розвитку

шкільної іншомовної освіти, зокрема, комунікативного спрямування освітнього процесу, застосування діяльній технології, навчання культурі, іншомовного спілкування, особистісно орієнтованої парадигми, культурологічного спрямування освітньої діяльності на засадах інноваційних підходів в урочній, позаурочній, позашкільній роботі для формування в учнів іншомовної, комунікативної, полікультурної компетентностей» [12, с. 17].

Педагоги – активні учасники дослідно-експериментальної роботи, вітчизняних і міжнародних проєктів, науково-практичних заходів з актуальних проблем сучасної освіти в Україні, прихильники формування нового змісту освіти, який «адекватно відображатиме поступ країни та вияскравлюватиме процеси розбудови української державності і становлення України як суб'єкта європейського і світового співтовариства» [13, с. 828]. Вчителі-волонтери – носії східних мов – беруть активну участь у розвитку іншомовного комунікативного середовища закладу освіти як засобу формування іншомовної міжкультурної комунікативної компетентності учнів, їх успішності у діалозі культур.

Сходознавча спеціалізація освітнього процесу в Київській гімназії східних мов № 1 і формування громадянської культури особистості здобувачів освіти увідповіднюються вимогам часу, реагують на виклики, що їх зазнає загалом освіта ХХІ ст., де за переходу до високотехнологічного інформаційного простору «іноземна мова розглядається як важливий засіб міжкультурного спілкування», а «інтеграція і глобалізація соціальних, економічних і культурних процесів, які відбуваються у світі, впливають на перспективи розвитку української держави, на системні зміни у вихованні відповідальної особистості, яка прагне до самоосвіти і саморозвитку, вмє критично мислити, компетентно орієнтуватися у потоці різноманітної інформації і застосовувати практично здобуті знання і набуті вміння для творчого розв'язання проблем, прагне змінити на краще своє життя і замислюється над життя своєї країни» [4, с. 139].

Науковці і педагоги-практики розглядають сучасний освітній процес як такий, що орієнтується на особистість і водночас «інтегрується з відповідним вихованням за компетентнісного підходу, системного наукового та перевіреного педагогічною практикою забезпечення соціалізації особистості в онтогенезі, на посилення в змісті освіти людинознавчого, морально-етичного, громадянознавчого матеріалу, за створення програм, підручників і методик на засадах діалогічної взаємодії, пізнавального інтересу, співтворчості, ситуації вибору, рефлексії, стимулювання навчання впродовж життя, формування ключових компетентностей та реалізація “педагогіки успіху”, утвердження людської гідності учнів, компетентнісний підхід педагогічних працівників щодо мотивації індивідуальної, суспільно значущої діяльності і т.ін.» [5, с. 73].

Формування громадянської культури особистості здобувачів освіти за сходовознавчої спеціалізації освітнього процесу в гімназії актуалізуються питання і проблеми суб’єкт-суб’єктної взаємодії, а отже, діалогізації освітнього процесу. Науковці, досліджуючи діалогізацію освітнього процесу, виокремили низку чинників, що її обумовлюють, а саме:

а) криза живого спілкування в умовах технологізованого суспільства (*додаємо: і криза живого спілкування в умовах дистанційного навчання за воєнного стану в державі*);

б) розбалансування цифрового та гуманітарного в освіті й у всіх сферах життя;

в) компетентнізація освіти;

г) необхідність адекватно відповідати на поточні й майбутні виклики тощо [2, с. 11].

Усвідомлення нашими педагогічними працівниками актуальності і гостроти порушених проблем знаходить своє відображення у численних публікаціях.

Формувати комунікабельно-толерантну особистість слід, на думку С. Панченко, зважаючи і спираючись на «психолого-педагогічні та

лінгводидактичні наукові засади, що сприяють ефективному навчанню грамотного мовлення учнів, які б у самостійне життя вступали мовленнєво підготовленими до розв'язання особистих і громадських проблем, дотримуючись мовленнєвого такту, культури спілкування, ввічливості, бажання працювати для розбудови Батьківщини, піднесення її міжнародного статусу» [9, с. 148].

Мовна освіта і мовне виховання як основа розвитку культурно-мовних цінностей учнів, вважає О. Луцак, дає змогу «розвивати індивідуальні пізнавальні та творчі здібності кожної дитини, максимально виявити і використати її суб'єктивний досвід, допомогти пізнати себе, самовизначитися і самореалізуватися як компетентна національно свідома, духовно багата мовна особистість. Передумовами успішної організації навчання мови є комунікативна спрямованість, мотивованість, ціннісна орієнтація, проблемність, змістовність, ситуативність» [7, с. 48].

На етапі реформування системи загальної середньої освіти, вважає Л. Сократова, «особливого значення набуває мовна підготовка особистості – носія культурно-мовних цінностей українського, інших народів, оскільки неможливо бути успішним фахівцем, професіоналом, не володіючи мовами міжнародного спілкування. Цілеспрямоване навчання однієї, а в перспективі кількох іноземних мов має стати загальним пріоритетом розвитку як шкільної, так і педагогічної освіти» [14, с. 132].

Розглядаючи ефективність формування національно-мовної особистості, Л. Масловська переконує, що цей процес узалежнюється від результатів «цілеспрямованого пошуку шляхів удосконалення організації рідномовної освіти, свідомого проектування змісту навчання на основі оптимального поєднання традиційних та інноваційних педагогічних технологій, дидактичних методів, прийомів, форм і засобів» [8, с. 29].

Модернізацію шкільної освіти на основі компетентнісної парадигми [3], діалогізацію не тільки освітніх процесів, а й основних сфер життя [2], професіоналізм педагогічних працівників [6] сприймаємо як актуальні і

взаємозалежні величини-чинники, що позначаються на формуванні громадянської культури особистості здобувачів освіти у процесі навчання учнів східних мов.

Як зазначають науковці, ключові навички XXI століття, а саме – «здатність домовлятися; починати, підтримувати й закінчувати розмову, запитувати й перепитувати співрозмовника з метою отримати й уточнити інформацію; дотримуватися норм мовного етикету; уміння використати невербальні засоби спілкування; толерантно ставитися до співрозмовника навіть за незгоди з його думкою або поведінкою» [2] – адекватно відпрацьовуватимуться учнями за обов'язковості безперервної освіти і самоосвіти самих учителів, що транслюють знання, життєвоважливу освітню інформацію, є джерелом інноваційного моделювання педагогічних і освітніх технологій, і формують «винятково важливу аксіологічно-акмеологічну педагогічну систему, рівень інтегрованості якої в інноваційну шкільну освітню систему позитивно позначається на якості освітнього результату (і учнів, і вчителів, і навіть батьків)» [6, с. 87].

Навчальний 2021/2022 рік завершено успішно. Розпочато всебічний моніторинг результатів навчальної та педагогічної діяльності. На старті – активна підготовка педагогічного колективу гімназії до нового навчального року. Нещодавно Державною науковою установою «Інститут модернізації змісту освіти» схвалено для використання в освітньому процесі навчальні програми зі східних мов для учнів 5–9-х і 6–11-х класів закладів загальної середньої освіти. Серед авторів такі наші учителі: І. Айдин, А. Антипова, О. Ахмад, З. Бойцова, К. Вдовиченко, Н. Джигора, О. Захарченко, Н. Івахненко, А. Ковальчук, Г. Подгорний, Саліх Саліх Абд, І. Сидорчук, Л. Сократова, Д. Хмелькова. З 1-го вересня за унікальною освітньою програмою розпочнуть навчання учні 1–6-х класів.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Педагогічна система Київської гімназії східних мов №1 є відкритою соціально-педагогічною системою, у якій синергетично реалізуються інноваційні підходи, традиційні

та сучасні педагогічні технології щодо забезпечення високої якості освітньої діяльності і високої якості освіти. У цьому контексті удосконалення сходовознавчої спеціалізації освітнього процесу в гімназії і формування громадянської культури особистості здобувачів освіти відбуваються за тісного діалогу мов і культур.

Здатність педагога до академічної доброчесності розглядається не лише як обов'язок, а й як професійно значуща особистісна якість. З огляду на це іншомовна освіта в гімназії увідповіднюється вимогам часу, що актуалізують питання і проблеми суб'єкт-суб'єктної взаємодії.

До перспектив дослідження відносимо:

а) питання створення відповідних умов задля розвитку професійної компетентності педагогічних працівників;

б) проблеми мобільності, науковості, методичності, дидактичного супроводу педагогічної діяльності;

в) академічну доброчесність педагогічних працівників і здобувачів освіти як норму і компоненту моральних, громадянських цінностей особистості.

Література

1. Ахмад О. Розвиток громадянської та соціальної компетентностей засобами змісту підручника арабської мови. *Компетентнісно орієнтоване навчання іноземних мов у закладах загальної середньої освіти: симбіоз педагогічної науки і шкільної практики*. Київ: Педагогічна думка, 2021. С. 61–66.

2. Бондаренко Н. В., Васьковская Е. Е., Косянчук С. В. Диалогизация как ресурс изучения языка в контексте обновления традиционных методов обучения. *Humanitarian Balkan Research*. 2021. Vol. 5. № 1(11). С. 10–15. (DOI: 10.34671/SCH.HBR.2021.0501.0001).

3. Бондаренко Н., Косянчук С. Пропозитивне думання як детермінанта аксіологізації освітнього процесу. *Selected aspects of digital society*

development. Monograph. Publishing House of University of Technology, Katowice, 2021 106–114.

4. Джигора Н. Сучасні підходи до навчання турецької мови у концепті Нової української школи. *Освіта XXI століття: теорія, практика, перспективи*. Київ: Фенікс, 2019. С. 139–142.

5. Кизенко В., Савченко М. Реалізація інноваційної моделі розвитку культурно-мовних та морально-громадянських цінностей учнів у контексті дослідно-експериментальної роботи. *Український педагогічний журнал*. 2019. № 3. С. 72–84.

6. Косянчук С. Соціємні чинники моделювання процесу реалізації педагогічних технологій профільного навчання. *Модернізація освітнього середовища: проблеми та перспективи*. Умань: ВПЦ «Візаві», 2020. С. 86–88.

7. Луцак О. Проблема компетентісно орієнтованого підходу до розвитку культурно-мовних цінностей учнів на уроках української мови. *Українська мова і література в школі*. 2018. № 2. С. 45–48.

8. Масловська Л. Розвиток мовної особистості та мовленнєвої культури здобувачів освіти 5–8 класів на засадах культурно-мовних цінностей. *Українська мова і література в школі*. 2019. № 6. С. 28–34.

9. Панченко С. Формування в учнів гуманістичних цінностей засобами української мови та літератури. *Дидактика: теорія і практика*. Київ: Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2017. С. 140–149.

10. Проскура О. І. Київська гімназія східних мов № 1 – важливий фактор українсько-китайських культурно-освітніх відносин. *Україна між Сходом і Заходом: проблеми і перспективи міжкультурної комунікації (до 150-річчя від дня народження Агатангела Кримського)*. Київ: НУБіП України, 2021. С. 98–99.

11. Проскура О. І. Київська гімназія східних мов № 1. *Національна академія педагогічних наук України / [голов. редкол.: В. Г. Кремень (голов. ред.) [та ін.]]*. Київ: Альфа-Віта, 2017. С. 256–257.

12. Савченко М. Новітні технології навчання іноземних мов – у практику роботи Київської гімназії східних мов № 1. *Компетентнісно орієнтоване навчання іноземних мов у закладах загальної середньої освіти: симбіоз педагогічної науки і шкільної практики*. Київ: Педагогічна думка, 2021. С. 16–19.

13. Савченко М. П., Виклюк С. Г., Масловська Л. Г., Новицька Н. І., Подгорний Г. В. Дистанційне навчання за воєнного стану в Україні: гімназійна практика і перспективи. *Modern research in world science. Proceedings of the 2nd International scientific and practical conference*. SPC «Sci-conf.com.ua». Lviv, Ukraine. 2022. Pp. 820–826.

14. Сократова Л. Компетентнісний підхід до моделювання дидактичних засобів розвитку культурно-мовних цінностей учнів у процесі навчання китайської мови. *Дидактика: теорія і практика*. Педагогічна думка, 2018. С. 131–136.

15. Savchenko M. Academic integrity as teacher's professional competence reflection. *Academic integrity in public administration and educational institutions (APAEI)*. International Conference (March 26, 2020), Kyiv-Tallinn. Scientific Center of Innovative Researches OÜ, Estonia; KROK University, Ukraine. 2020. Pp. 77–79. (DOI:10.36690/APAEI.2020.80).